

300. szám

2023/3

HONISMERET

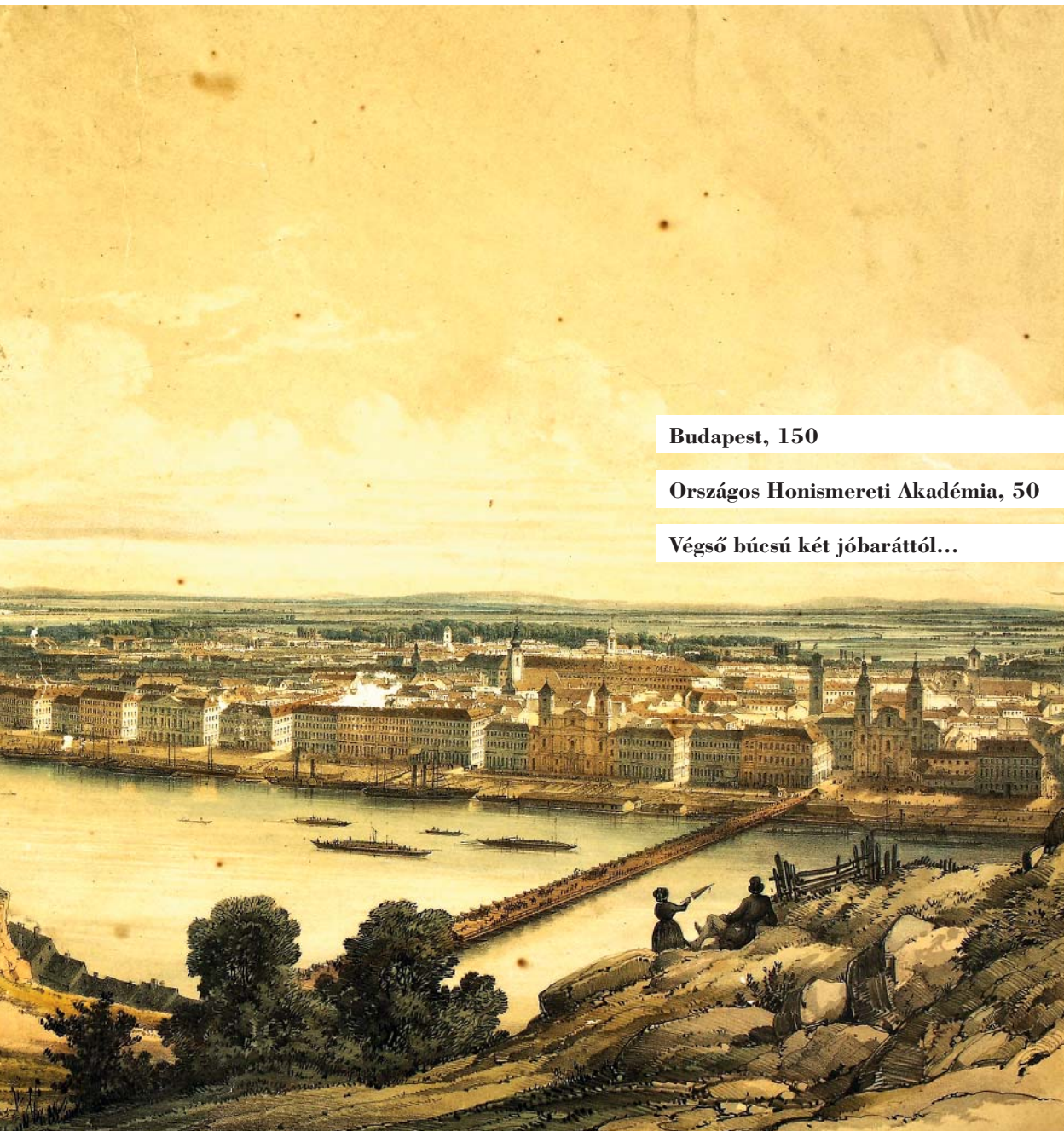
A HONISMERETI SZÖVETSÉG FOLYÓIRATA

LI. ÉVFOLYAM

Budapest, 150

Országos Honismereti Akadémia, 50

Végző búcsú két jóbaráttól...

HONISMERET

LI. évfolyam, 3. szám
2023. június

Kiadja a HONISMERETI SZÖVETSÉG
1088 Bp., Múzeum krt. 14–16.

FELELŐS KIADÓ:
DEBRECZENI-DROPPÁN BÉLA
elnök

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:
ANDRÁSFALVY BERTALAN
BAKSA BRIGITTA, BARTHA ÉVA
DEBRECZENI-DROPPÁN BÉLA
FEHÉR JÓZSEF, GÁLNEJ JÁGER MÁRTA
HALÁSZ PÉTER, HÁLA JÓZSEF
KOVÁTS DÁNIEL, LŐRINCZ RÓBERT
SELMECZI KOVÁCS ATTILA
SZÉKELY ANDRÁS BERTALAN
VERES GÁBOR

SZERKESZTI:
HÁLA JÓZSEF

SZERKESZTŐSÉG:
Budapest V., Magyar u. 40.
Levelezési cím: 1370 Budapest, Pf. 364
Tel/fax: +36 1 327 7761
Internetes elérési cím: www.honismeret.hu
INDEX 25387
E-mail: honismeret25@gmail.com

Megjelenik
az **Emberi Erőforrások Minisztériuma,**
a **Magyar Művészeti Akadémia,**
a **Magyar Nemzeti Múzeum,**
a **Nemzeti Kulturális Alap**
és az **Anyanyelvölök Szövetsége**
támogatásával.

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt.
Postacím: 1900 Budapest
Előfizetésben megrendelhető az ország bármely
postáján, a hírlapot kézbesítőknél,
www.posta.hu WEBSHOP-ban
(<https://eshop.posta.hu/storefront/>),
e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen,
telefonon +36 1 767 8262 számon, levélben
a MP Zrt. 1900 Budapest címen.
Külföldre és külföldön előfizethető
a Magyar Posta Zrt.-nél: www.posta.hu
WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront/>), 1900 Budapest, +36 1 767 8262,
hirlapelofizetes@posta.hu
Belföldi előfizetési díj egy évre 4500 Ft

Arculat: Farkas Anna
Technikai szerkesztő: Geiger Annamária
Nyomdai munkák:
Opticult Bt., Prime Rate Kft.
ISSN 0324-7627 (nyomtatott)
ISSN 1588-0672 (online)

E SZÁMUNK MUNKATÁRSAI

†**Novák László Ferenc, DSc.** etnográfus, történész,
ny. c. igazgató, Arany János Múzeum; elnök,
Arany János Társaság, Nagykőrös
Anka László, PhD. történész, Tápíószecső
Bajkó Ferenc településmérnök, harangtörténeti kutató,
Budapest
Bencze Zoltán régész, főmuzeológus,
Budapesti Történeti Múzeum, Budapest
Bóta Piroska népművelő, néptáncoktató, a Budapesti
Honismereti Társaság alapító tagja, Budapest
Bozóki Balázs biológus, Farnos
Debreczeni-Droppán Béla elnök,
Honismereti Szövetség, Budapest
Éder Katalin, Dr. régész, történész, Budapest
Farkas Edit helyismereti könyvtáros, Székesfehérvár
Földvály Gergely történész, a Hegyvidéki Helytörténeti
Gyűjtemény vezetője, Budapest, Ecsér
Fülöp László, CSc. ny. főiskolai tanár, Kaposvár
Gábrriel Tibor történész, Budapest
Gazdag G. László, PhD. mérnök, fizikus, Budapest
Gerencsér Péter, PhD. docens,
Milton Friedman Egyetem, Budapest
Gönczi Ambrus, PhD. történész, muzeológus,
Ferenfvárosi Helytörténeti Gyűjtemény, Budapest
Halász Péter ny. főtanácsos, Gyimesközéplak
Karácsony István, Dr. ny. iskolaigazgató,
földrajz–testnevelés–pedagógia szakos tanár, Darnózseli
Kósa-Grimm András Kristóf történész, osztályvezető,
Nemzeti Örökség Intézete, Nemzeti Emlékezet Osztály,
Budapest
Krett Zoltán könyvtáros, Budapest
Láng János, PhD. közgazda, Budapest
Magyar Zoltán, PhD. néprajzkutató, ELKH
Bölcsészettudományi Kutatóközpont,
Néprajztudományi Intézet, Budapest, Nagymaros
Ménes András, MBA; PhD. közgazdász, Budapest
Millisits Máté művészettörténész, művelődéstörténész,
muzeológus, NAV KEKI Pénzügyőr- és Adózástörténeti
Múzeum, Budapest
Pápai Tamás László történész, Budapest
Rojkó Annamária kulturális újságíró, szerkesztő,
Budapest
Selmeczi Kovács Attila, DSc. etnográfus, Göd
Simon Katalin, PhD. főlevéltáros,
Budapest Főváros Levéltára, Budapest
Skola Balázs János kulturális örökség tanulmányok
szakember; munkatárs, Nemzeti Örökség Intézete,
Nemzeti Emlékezet Osztály, Budapest
Szarvas Angéla néprajzkutató, PhD-hallgató, Farnos
Székely András Bertalan, Dr. művelődésszociológus,
nemzetiségkutató, Isaszeg
Szöllősy Marianne történész, muzeológus, Budapest
Szima Viktória andragógus, levéltáros, Székesfehérvár

A borítón:
*Buda és Pest a Gellért-hegyről Franz Xaver Joseph
Sandmann színezett litográfiáján, 1853 (Magyar Nemzeti
Múzeum, Történelmi Képcsarnok; Kardos Judit felvétele)*

TARTALOM

Köszöntjük az L. Országos Honismereti Akadémiát!

Budapest, 2023. július 9–14.

A honismereti mozgalom kerek jubileumai (*Debreczeni-Droppán Béla*) 3

ÉVFORDULÓK

Százötven éves hazánk fővárosa

Az 1872. évi XXXVI. törvénycikk Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról

és rendezéséről.....7

ISKOLA ÉS HONISMERET

Tanító mestereink

Ráth Károly: Eskü és székfoglaló beszéd.....11

HAGYOMÁNY

A pesti Duna-víz-árus (*Selmeczi Kovács Attila*)..... 14

Hagyományos seprűkötő a Tápió-vidéken (*Bozóki Balázs-Szarvas Angéla*) 17

„Te jány, ne táncolj annyit, mert kilyukad a talpad”.

A Felsőtárkányi Néptáncgyűttesről (*Bóta Piroska*)..... 20

EMLÉKHELYEK

A Magyar Nemzeti Névtér Emlékhely Névtérének szerepe

a magyarság Kárpát-medencei emlékeinek megőrzésében

(*Kósa-Grimm András Kristóf-Skola Balázs János*).....23

TERMÉS

Isten hozta vendégeinket Budapesten!

A középkori budai régészeti kutatások vázlatos története (*Bencze Zoltán*).....25

Ferencváros 1873-ban (*Gönczi Ambrus*) 31

Parcellázás Budapest peremén. A Lónyaytelep története (*Pápai Tamás László*).....38

Lipthay Béla báró budapesti közéleti szerepvállalása és palotája (*Anka László*) 44

Aschner Lipót és a Tungsram fénykora (*Rojkó Annamária*) 50

A „posta-generális”. A budapesti lövonatú postaszolgálat

és egy ehhez nőtt dinasztia alkonya (*Láng János*) 56

Schöpflin Aladár és a Fővárosi Múzeum első katalógusa (*Éder Katalin*) 64

Protestáns templomépítészet Budapesten 1873 és 1914 között (*Millisits Máté*) 71

A budapesti harangöntés aranykora, 1873–1914 (*Bajkó Ferenc*) 77

Eltűnt fürdők a budai Hegyvidéken (*Földváry Gergely*).....83

Mit ittak eleink? A fővárosi italfogyasztási szokások változásai a XIX. században

(*Simon Katalin*)..... 88

Üzenetek a múltból

Sopron vármegye első oklevele 1162-ből (<i>Gerencsér Péter</i>).....	94
Bakonyszentiván Árpád-kori említései (<i>Gazdag G. László</i>)	98
Bepillantás a XVI–XVII. századi debreceni polgárok életébe (<i>Fülöp László</i>)	103
Nagykörös mezőváros jótékonyági ügyei a XVII–XIX. században († <i>Novák László Ferenc</i>)	107

KRÓNIKA

Tíz év a Budapesti Honismereti Társaság életéből (<i>Gábrriel Tibor</i>)	115
Prezentációs verseny Fejér vármegyében (<i>Farkas Edit</i>)	123
„A nyelv – nemzedékek kézfogása”. Gondolatok a Magyar Nyelv Hetének nyitőünnepségére (<i>Debreczeni-Droppán Béla</i>).....	125
Akik megérdemelnék az emléktáblát Darnózseliben (<i>Karácsony István</i>)	127
Emlékezés Móra Magdára (<i>Szima Viktória</i>)	129

In memoriam

A honismereti mozgalom képes krónikása. Mándli Gyula emlékére (<i>Debreczeni-Droppán Béla</i>)	131
A magyar múltba mélyen beágyazva. Karacs Zsigmondra emlékezünk (<i>Halász Péter</i>)	137

KÖNYVESPOLC

Egy Pest környéki nyaralótelepről (<i>Gábrriel Tibor</i>)	140
Méltó emlékállítás egy városrésznek (<i>Székely András Bertalan</i>)	141
Lakótelepek története (<i>Ménes András</i>)	144
Hosszúlépés a körúton túl (<i>Szöllősy Marianne</i>)	145
A pálosok művészettörténeti kézikönyve (<i>Magyar Zoltán</i>).....	146

FŐVÁROSI VÁLOGATOTT HONISMERETI BIBLIOGRÁFIA (2020–2022)

(Összeállította: <i>Krett Zoltán</i>)	149
--	-----

Tisztelt Szerzőink!

Kérjük, hogy a folyóiratunkba szánt írásaitak lehetőleg elektronikus úton egyszerű Word formátumban szíveskedjenek megküldeni a honismeret25@gmail.com címre. Továbbá kérjük, hogy a terjedelem kötöttségére való tekintettel a megküldött írás ne haladjon meg a 4–5 oldalt (10–15 ezer leütést), az esetleges hivatkozások esetén lábjegyzetelést kérünk, a képmelléleteket szintén elektronikusán, lehetőleg 300 dpi felbontásban kérjük megküldeni. Aszerzői korrektúrát szintén elektronikus úton küldjük meg.

Lapzárta minden páratlan hónap 5-én, megjelenés minden páros hónap 10-én. A közlésre szánt cikkeket a szerző nevének, titulusan és címének feltüntetésével tudjuk fogadni. Kérjük, hogy a lábjegyzeteket vagy irodalomjegyzéket tartalmazó írások esetében a hivatkozások, bibliográfiai adatok legyenek hiánytalanok, pontosak és azok a Honismeretben használt formában készüljenek! Ellenkező esetben a cikket nem áll módunkban elfogadni! a Szerkesztőbizottság

A Honismeret folyóirat megvásárolható:

A Honismeret szerkesztősége (1053 Budapest, Magyar u. 40.),

A Magyar Nemzeti Múzeum Könyvesboltja (1088 Budapest, Múzeum krt. 14–16.)

Litea – Budai Krónika Könyvesbolt (1014 Budapest, Hess András tér 3.)

A Néprajzi Múzeum könyvesboltja (1146 Budapest, Dózsa György út – Ötvenhatosok tere)